

Document de Morella

"I si ara, per les festes del Sexenni, heu trobat, com jo, que hi havia massa gent i feia massa calor torneu amb més calma, per favor, amb més calma i moltes més vegades."

No hi ha al nostre país un lloc com la ciutat de Morella. Més d'una vegada he tingut ocasió de portar forasters a conèixer-la, i l'experiència és sempre la mateixa. Pugem els revolts del port, baixem una miqueta, allà davant hi ha un tall per on passarà la carretera i jo dic "alerta, ara!". Llavors apareix Morella, va pujant en l'horitzó des de la roca més alta del castell, va prenent davant dels ulls aquella forma única, i jo pare el cotxe a la vora i pregunte "què?" Si l'acompanyant té la sensibilitat que cal (altrament, supose que no vindria amb mi), diu alguna cosa inconnexa o bé obre molt la boca i no sap què dir. La bellesa potent produeix aquesta mena d'efectes, i Morella és això, una obra humana de bellesa potent. No sé com s'ho han fet els morellans, del segle XIII ençà, però aquest és el resultat.

Fa poques setmanes hi vaig fer la penúltima visita, la tercera de l'any 94, any del Sexenni. Aquesta vegada, el motiu era presentar un llibre bellíssim amb gravats de Pilar Dolz, morellana, que acompanyen poemes de Vicent A. Estellés, o viceversa, els poemes acompanyen els gravats. Els poemes corresponen al *Document de Morella*, part d'allò que és o serà el *Mural del País Valencià*. Els gravats són herbes seques, tiges, petjades, pedres picades i superfícies de pedra. Estellés escriu: "un pectoral quotidià de pedra, / la inscripció pregona de l'anell", i amb aquests versos inicials ja està tot dit. En efecte, quan arribes, Morella se t'apareix allà dalt estesa, oberta damunt del pit de la muntanya, ordenada, no desordenada, escampada com aquells pectorals d'un sacerdot inca o egipci, lligada al coll del castell, un pectoral de pedra humana damunt d'un pit mineral, aquesta és la imatge. Però quan t'hi acostes, la imatge del poeta es converteix en una ciutat viva, la pedra és habitada cada dia, no és ruïna ni simple habitació de la memòria, és *quotidiana*, i la quotidianitat preserva la bellesa, el rostre antic per ser viu és sempre jove, aquest és el miracle. No és un escenari, torne a dir, és un lloc de bellesa habitada.

Comentava Fuster fa molts anys que aquests llocs tan antics i tan bells són per definició incòmodes i mals de viure, i jo no sé si és sempre cert. A Morella, cada vegada és més cert el contrari: la bellesa ha millorat la vida, la gent ha comprès que amb una mica de restauració, un poc de pintura, aigua calenta i fusteria renovada, viure ací pot ser un alt privilegi. Ara saben, segurament més bé

que ningú, que l'envelliment i l'abandó és tan enemic de la comoditat com de la bellesa i que la bellesa de les pedres, i dels carrers, ves per on, pot resultar atractiva i rendible, a més d'habitabile. Això és la quotidianitat de la poesia: de què ens serviria un pectoral de pedra si no el podem portar, si l'hem de guardar en un museu?

Escriu Estellés: "Obren escuts pedrapiquers rurals/ amb obstinats martells inapel·lables,/ detallen flors de molt antics llinatges..." A Morella, tots els llinatges són antics i tots podrien obrar-se un escut a la porta, però aquesta ciutat ha preferit mantenir en uns altres tons la seua inapel·lable obstinació. No és aquest, ni ho va ser des d'un principi, un lloc de marquesos o de ducs, no hi havia senyor, la senyora era la ciutat mateixa. Perquè un dels secrets de la bellesa de Morella és haver estat sempre una ciutat, no un poble gran com n'hi ha tants, sinó una ciutat petita, amb aristòcrates, burgesos, canonges, convents, obradors i fàbriques, notaris, treballadors i botiguers, tot el que una ciutat com cal ha de tenir. Fa dos segles ho tenia, fa un segle també, ara conserva la bellesa urbana, el passat habitable en el present, aquesta forma única de grandesa concentrada. Mireu-la bé, quan hi aneu: aquesta deu ser una de les més denses petites ciutats d'Europa. Per tant, no hi busqueu només façanes de palaus, finestres gòtiques, els portals esplèndids de la basílica, els claustres, les portes de la muralla, això ja és molt, però cal buscar una altra cosa, respirar-la: l'aire urbà, l'espessor de la història, un equilibri, una harmonia preservada, aquestes coses impalpables, que fan una altra dimensió de la bellesa. I si ara, per les festes del Sexenni, heu trobat, com jo, que hi havia massa gent i feia massa calor torneu amb més calma, per favor, amb més calma i moltes més vegades. I si aquesta invitació sembla una mica arravatada, ha de dir que aquesta ciutat, Morella, és un dels pocs llocs on, si l'elecció fóra possible, jo hauria triat de nàixer.

Joan F. Mira